

Анастасія Левченко

Науковий керівний: Іваницька Н. Б., д. філол. н., професор

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ЖАХУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПЕРЕКЛАДУ

Протягом тривалого часу у вітчизняному літературознавстві та перекладознавстві літературний жанр жахів не вважався повноцінним літературним жанром, унаслідок чого цей різновид літературних творів залишався маловивченим. Останнім часом науковці зійшлися на думці про можливість надання цьому літературному жанру автономності, що актуалізувало вивчення літератури жахів у різних площинах, у тому числі і в царині перекладознавства. Слід зазначити також, що сьогодні твори жанру літератури жахів є найпопулярнішою масовою літературою у всьому світі, а входження англійської літератури жахів в український літературний простір стало можливим завдяки роботі перекладача як інтерпретатора смислового коду першотвору.

Актуальність дослідження підсилює також той факт, що в українському перекладознавстві активно розробляються жанрові теорії перекладу, що потребує детального розгляду низки питань, так чи інакше дотичних до вказаної проблематики.

У вітчизняному перекладознавстві проблема відтворення жанрових особливостей пов'язана з іменами таких науковців, як Н. Бідненко, О. Дзера, О. Лебідь, М. Лукінова, А. Раті, Н. Романюга, Р. Ситар, С. Скороходько, О. Хан та ін. Відтворення в мові перекладу лінгвостилістичних особливостей перекладу піднімалося також у працях А. Гудманяна, Р. Зорівчак, В. Карабана, Л. Коломієць, В. Коптілова та ін. Безперечно, що згадані науковці заклали міцну основу для методології досліджень жанрових перекладів, на якій вибудована пропонується розвідка. У радянському літературознавстві та лінгвістиці жанр літератури жахів був на маргінесі літературного процесу, його розглядали як явище масової літератури, яке за канонами тогочасної партійної історико-літературної методології не мало у своєму арсеналі чинника естетичного впливу, однак переосмислення літературного процесу зумовило пожвавлення в дослідженні колись ігнорованого жанру.

У зарубіжному літературознавстві критичні праці, пов'язані з жанром літератури жахів, почали з'являтися з 1920-х років. З їх появою наукова думка почала стикатися з розбіжностями в понятійному апараті жанру: чорний роман / *le roman noir* (М. Бахтін), література жахів / *horror literature* (Н. Керол), готичний роман / *gothic romance*, література про привидів / *ghost fiction*. У сучасному англійському літературознавстві найбільш поширеним є термін «*horror literature*», який охоплює всі твори жанру незалежно від форми [1].

Критики, літературознавці та лінгвісти одноставно вважають, що джерелом жанру літератури жахів є готичний роман, який зародився наприкінці XVIII ст., а в кінці XIX – на початку XX ст. отримав престижний статус.

Протягом останніх десятиліть спостерігається неабияка зацікавленість жанром літератури жахів. Це пов'язано не лише з ростом кіноіндустрії і поп-культури, а й з певними зрушеннями в людській свідомості. Епоха загострення глобальних проблем відбивається в художніх творах цього жанру. Головна особливість, яка істотно відрізняє жанр літератури жахів від інших пригодницьких жанрів – це створення в текстовій тканині певного настрою.

Література жахів за своєю природою належить до тих жанрів, що реалізуються за формулою: *емоції персонажів = відгук читачів*. Згідно з Н. Керолом, представником американської школи літератури жахів, емоційний вплив, викликаний згаданим жанром, можна визначити як «художній жах» (art horror) [2, с. 27]. Незважаючи на розуміння страху і жаху як негативних емоцій, дослідник за допомогою власного терміна (art-horror) спробував переконливо пояснити дивну, на перший погляд, популярність жанру в читачів. Саме «художній жах», який, на відміну від жаху справжнього, викликаний природними створіннями і явищами, не пов'язаний з небезпекою. «Художній жах» має у своєму арсеналі зброю, що здатна приємно «лоскотати» нерви і пробуджувати неабияку зацікавленість.

Отже, прагматична спрямованість жанру визначається створенням атмосфери страху та напруженого очікування (suspense). Однак створення атмосфери страху не є єдиною метою авторів жанру, література жахів торкається також соціальних, філософських і моральних тем. Як приклад, візьмо роман М. Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей», у якому авторка змальовує конфлікт, що виник між чудовиськом, створеним за допомогою експерименту, та його творцем, указуючи на ті вчинки, на які здатний учений, щоб реалізувати своє прагнення досягти наукових висот.

На рівні формальної організації тексту у творах літератури жахів переважає нарративна структура обмеженого репертуару, яку ми, слідом за Н. Керолом, розуміємо як «сюжет складного виявлення» (complex diversity plot), що містить такі компоненти [2, с. 99]: 1) початок (поява чудовиська); 2) об'явлення (чудовисько проявляє себе різними способами); 3) підтвердження (герой упевнюється в наявності чудовиська); 4) конфронтація (зіткнення, боротьба героя з чудовиськом).

Найважливішою категорією естетики жанру літератури жахів вважається саме жах, як попередження смерті, як передчуття болю та недуги, як вербалізація незрозумілості. Автори творів цього жанру послуговуються створенням саме цього відчуття як основної «приманки» для читача, яка тримає реципієнта в стані сюжетного напруження та переживання. Емоції жаху на сторінках творів досліджуваного жанру підсвідомо генерують у читача запобіжну нейрофізіологічну реакцію (М. Класен [3]), фокусуючи всю увагу на потенційній загрозі. Відтворення описів жаху крізь призму жанротвірного реєстру вимагає від перекладача добору тих влучних лексичних одиниць, які б мали потенціал утілити задум автора першотвору в результат перекладацької праці.

Отже, сучасні лінгвістичні та перекладознавчі студії дещо зміщують акцент з розуміння жанру як структуралістського набору лише стійких ознак,

що детермінують текстову тканину, і залучають до вивчення жанру когнітивну концепцію, яка пропагує розуміння жанру як утворення, що характеризується як стійкими, так і змінними ознаками. умовою адекватного відтворення творів літератури жахів передусім.

Список використаних джерел:

1. Раті А. О. Художня специфіка та перекладознавчі особливості англомовної літератури жахів/ А. О. Раті // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – К. : Університет «Україна», 2014. – Вип. 29. – С. 129–138.

2. Carroll N. The Philosophy of Horror: or, the Paradoxes of the Heart / N. Carroll. – N. Y. : Routledge, 1996. – 272 p.

3. Clasen M. Monsters Evolve: A Biocultural Approach to Horror Stories / M. Clasen // Review of General Psychology. – 2012. – Vol. 16, № 2. – P. 222–229.